

Diakonhjemmet Sykehus - Voksenpsykiatrisk avdeling Vinderen
Silje Myklatun
Postboks 23 Vinderen
0319 OSLO

Deres ref.:
Vår ref.: 21/1351-4
Saksbehandler: Hanne Skui
Dato: 23.08.2021

Fortolkning - Psykisk helsevernloven - Inndragning av mobiltelefon ved brudd på husordensregler og ved vedtak etter psykisk helsevernloven § 4-5

Vi viser til din henvendelse av 13. januar 2021 vedr. ovennevnte, der du skriver:

"HelseDirektoratet har i merknaden til phvl §§ 4-2 og 4-5 og kommentert begrensninger i bruk av mobiltelefon. Direktoratet kom også med tolkningsuttalelser i 2012 og 2013. Her fremgår det at bruk av egen mobiltelefon kan begrenses i husordensreglene av hensyn til medpasienters personvern, og det kan i en viss grad også foretas inndragning (pasienten må fortsatt kunne ha fri kommunikasjon med omverden selv om det ikke da skjer gjennom egen mobil). Dersom inndragningen skjer i tråd med husordensreglene, er det ikke med hjemmel i phvl § 4-5, og det skal dermed ikke hjemles i denne bestemmelsen. Nærmere redegjørelse for prosessen fremgår ikke – og er heller ikke regulert i phvl med forskrift.

Vi oppfatter det slik at Direktoratet legger til grunn at man ved inndragning av mobil på dette grunnlag ikke krever ytterligere hjemler og at det heller ikke stilles særlige prosessuelle krav.

Vår kontrollkommisjon mener det ikke er tilstrekkelig, i rettslig forstand, at de

- 1) har godkjent våre husordensregler, og at det*
- 2) føres et eget notat i journal som begrunner inndragningen (husordensregler kan vel heller ikke håndheves med tvang?)*

På vegne av sykehuset henvender jeg meg derfor til HelseDirektoratet for å spørre om vi kan få en tilbakemelding på hvordan beslutning om inndragning begrunnet i husordensregler skal skje i praksis?"

HelseDirektoratet beklager lang svartid, som skyldes stor saksmengde i direktoratet.

Som følge av din henvendelse, ba vi sykehusets kontrollkommisjon om en redegjørelse for dens vurderinger av prosessuelle krav til inndragning av mobiltelefon ol. når pasienten anvender denne i strid med husordensreglenes bestemmelser om mobiltelefonbruk ol. som er utformet av hensyn til personvern. Diakonhjemmet er, så vidt vites, allerede kjent med redegjørelsen, men den vedlegges for ordens skyld.

Direktoratet slutter seg i hovedsak til kommisjonens redegjørelse for hvordan inndragning av mobiltelefon ol. skal skje ved brudd på husordensregler: Beslutningen om inndragningen må journalføres, men det skal ikke fattes vedtak. Det er heller ikke formell klagerett til kontrollkommisjonen, men

HelseDirektoratet

Avdeling helserett og rettsaker

Hanne Skui

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

pasienten kan likevel ta konkrete tilfeller av inndragning eller en slik praksis opp med kommisjonen. Kommisjonen kan undersøke forholdet og ta det opp med institusjonen som ledd i velferdskontrollen.

Husordensregler skal ikke håndheves ved fysisk maktbruk. I en akutt situasjon kan det, etter en konkret vurdering, likevel gripes inn på et nødrettslig grunnlag. Det kan *for eksempel* være i tilfeller der pasienten observeres i ferd med å ta bilder av pasienter mot deres ønske, eller er i ferd med å publisere bilder som identifiserer andre pasienter, på sosiale medier. Situasjonen må som sagt vurderes konkret.

Helse- og omsorgsdepartementet arbeider for øyeblikket med oppfølgingen av NOU 2019: 14 Tvangsbegrensingsloven. Det er ikke kjent hvordan regler knyttet til husordensregler og brudd på husordensregler vil se ut i det endelige lovforslaget, men utredningen legger opp til en videreføring av dagens rettstilstand som innebærer at husordensregler ikke kan gjennomføres ved bruk av tvang. Det vises til lovutkastet § 7-1.

I situasjoner der det anses nødvendig å inndra mobil ol. av hensyn til personvern, kan det også vurderes om det er grunnlag for å fatte vedtak etter phvl. § 4-5 andre ledd. Bestemmelsen gir faglig ansvarlig adgang til å vedta innskrenkninger i retten til å benytte telefon *«i den utstrekning sterke behandlingsmessige eller sterke velferdsmessige hensyn eller sterke hensyn til nærstående gjør dette nødvendig.»* Hensynet til andres personvern kan i konkrete tilfeller være sterke velferdsmessige hensyn. Vedtak etter phvl. § 4-5 kan fattes for inntil 14 dager av gangen.

Bestemmelsen gir etter sin ordlyd ikke direkte adgang til inndragning av mobiltelefon ol. Dette må ses i lys av at mobiltelefon ol. Ikke var alminnelig utbredt da loven ble vedtatt, og innskrenking i adgang til bruk av telefon besto da ganske enkelt i å hindre pasienten tilgang til institusjonens fasttelefoner. Bestemmelsens ordlyd er ikke justert i tråd med dagens teknologiske realiteter, men bestemmelsen må etter direktoratet syn tolkes i lys av hensikten med den. Det er ikke grunnlag for å anta at manglende tilpasning er uttrykk for at lovgiver mener at adgangen til å innskrenke mobiltelefonbruk skal være snevrere enn adgangen til å innskrenke fasttelefonbruk der behandlingsmessige og velferdsmessige hensyn, eller hensyn til nærstående, gjør dette nødvendig. I praksis vil dette innebære at pasientens mobiltelefonen må kunne inndras og eventuelt kun tillates brukt under oppsyn eller under rammebetingelser som for eksempel hindrer krenkelse av andres velferd.

Spesielt hva gjelder hensynet til beskyttelse av andres personvern (velferdsmessige forhold) underbygges ovennevnte syn, etter vår vurdering, av forskrift om rettigheter og tvang i rusinstitusjon § 7 fjerde ledd. Ved en større revidering av forskriften i 2016 ble reglene om innskrenking og inndragning tilpasset den informasjonsteknologiske utviklingen og den dermed økte risikoen for krenkelse av personvernet. Forskriften § 7 fjerde ledd lyder *«Institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt kan treffe vedtak om beslag av pasient og bruker egne elektroniske kommunikasjonsmidler, herunder mobiltelefon og PC, dersom kamera/lydopptaksfunksjon gjør det nødvendig av hensyn til andre pasienters eller brukeres eller ansattes personvern. Vedkommende skal da gis adgang til å benytte annen telefon/PC. Vedtaket kan ha varighet inntil 14 dager.»*

Vennlig hilsen

Dag Erlend Reite e.f.
avdelingsdirektør

Hanne Skui
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:
Kontrollkommisjonen for Diakonhjemmet sykehus

1.2.2020

PASIENTERS MOBILBRUK I SYKEHUSAVDELING; FOTOGRAFERING, LYDOPPTAK, FILMING

Problemstillingen knyttet til bruk av mobiltelefon i sykehusavdeling og spørsmål om begrensninger i adgang til å ta bilde og lydopptak ble tatt opp som en generell problemstilling i et møte i desember 20 mellom ledelsen ved Vinderen psykiatriske avdeling og avtroppende KK-leder Grethe Larsen og nestleder Astrid Haram. Vi anmodet da om å få oss forelagt sykehusets husordensregler. I møte i januar i år hvor ny leder av KK Astrid Haram deltok sammen med ny nestleder Elisabeth Grøndahl ble det fremlagt et skriv med interne regler med overskriften «Informasjon om akuttpsykiatrisk døgnenhet» revidert januar 2016.

Her fremgår følgende avsnitt vedr mobil/kamera/videoopptak: *«Vi oppfordrer til at mobil står på lydløs i felles oppholdsrom. Det er ikke tillat å bruke mobil eller kamera til fotografering, filming eller lydopptaker etc. i enheten eller på sykehusområdet.»*

Kontrollkommisjonen ble bedt om å vurdere disse interne reglene med tanke på om de fremstår hensiktsmessige og ikke for inngripende ift pasienters integritet.

Så vidt vi kjenner til har ikke kontrollkommisjonen tidligere fått seg forelagt fra sykehuset problemstillingen knyttet til mobilbruk, utenom i klagesaker jf phvl § 4-5.

Når det gjelder sykehusets informasjonsskriv, vil kontrollkommisjonen bemerke at det i overskriften bør markeres og klargjøres at dette er «husordensregler».

Kontrollkommisjonen vurderer forøvrig at reglene som fremkommer i informasjonsskrivet fremstår hensiktsmessige. Det er viktig å ha klare regler for bruk av mobil og andre elektroniske medier for å sikre at medpasienter ikke blir eksponert for utenforstående.

Det forutsettes imidlertid at det kan gjøres unntak fra disse reglene såsant aktuell fotografering, lydopptak eller filming ikke er til skade for noen eller utgjør brudd på personvern og taushetsplikt.

I møtene i desember og januar ble det tatt opp som en problemstilling at regelverket gir liten veiledning når det gjelder spørsmål om konsekvenser av brudd på interne husordensregler og at det er behov for avklaringer fra direktorat/departement.

Noen generelle bemerkninger vedrørende dette:

Retten til fri kommunikasjon er en grunnleggende rettighet, som også gjelder for pasienter innlagt i sykehus, inkludert pasienter innlagt i psykiatrisk avdeling, med og uten tvang.

Det innebærer at pasienter i utgangspunktet har rett til fritt å benytte telefon og andre elektroniske kommunikasjonsmidler for å kunne kommunisere med omverden.

De fleste har nå mobiltelefon/smarttelefon med stadig bedre og mer avanserte muligheter for å ta bilder, lydopptak og internetttilgang. Folk flest blir også stadig mer avhengig av å ha mobiltelefonen tilgjengelig til enhver tid, og svært mange benytter seg av forskjellige apper som har kommet til etter hvert, og bruker også mobiltelefonen til å dokumentere dagliglivets hendelser ved bruk av for eksempel snapchat. Dette vil vel pasienter innlagt i døgnavdeling også ha behov for.

Med hjemmel i phvl § 4-5 kan det gjøres innskrenkninger i pasientens rett til kommunikasjon med omverdenen i den utstrekning sterke behandlingsmessige eller velferdsmessige hensyn eller sterke hensyn til nærstående person gjør dette nødvendig. Det er strenge vilkår for begrensningene, det må være en fast tidsramme, og vedtaket må treffes av den faglig ansvarlige. Vedtak skal nedtegnes uten ugrunnet opphold og det er klagerett til kontrollkommisjonen, jf. § 4-5 femte ledd.

Phvl § 4-5 regulerer innskrenkning i kommunikasjon. Dersom pasienten kun bruker mobilen til å ta bilder og gjøre lydopptak, og ikke kommuniserer dette videre til andre, faller dette i utgangspunktet utenfor det som kan reguleres i § 4-5. Det er understreket i brev av 05.02.2013 fra Helsedirektoratet at «*pasienter kan ikke fratras mobiltelefon med hjemmel i § 4-5 andre ledd hvis formålet er å stanse pasienten i å ta bilde- eller lydopptak inne i avdelingen. I slike situasjoner kan imidlertid telefonen inndras dersom slik bruk representerer brudd på husordensreglene.*»

Det forutsettes altså at sykehuset har interne husordensregler som er kjent for pasienter og personale.

Det fremgår av Helsedirektoratets rundskriv til psykisk helsevernloven § 4-2 sjette ledd følgende:

«I kraft av institusjonens eierråderett er det adgang til å fastsette interne regler for at institusjonen skal fungere best mulig som sosialt fellesskap og for å legge til rette for et godt behandlingsmiljø. Det kan for eksempel være nødvendig å regulere bruk av radio, TV, PC, telefon, faste tidspunkt for felles måltider, nattero, steder for røyking med videre. Her er det snakk om regler som man vanligvis må forholde seg til når mange mennesker befinner seg under samme tak. Det er adgang til å regulere nevnte forhold i den grad det vurderes som nødvendig av driftsmessige hensyn eller av hensyn til medpasienter. Det innebærer at det skal mer til for å regulere aktiviteter og atferd på pasientrommene som ikke forstyrrer eller påvirker andre, enn aktiviteter og atferd i fellesarealene. Det må for eksempel være adgang til å regulere at telefoner skal stå på "lydløs" om natten, og at man ikke skal benytte telefon i fellesarealer eller til å ta bilder av andre pasienter eller med motiver som kan identifisere disse.»

Det fremgår av rundskrivet til psykisk helsevernloven § 4-5 tredje ledd følgende:

«Det følger forutsetningsvis av tredje ledd at et husordensreglement kan inneholde mindre og rimelige begrensninger. Den praktiske utøvelsen av besøksretten og retten til telefonisk kommunikasjon kan til en viss grad reguleres i husordensreglementet (se kommentaren til § 4-2). Dette gjelder rimelige begrensninger i kommunikasjonsretten til beboerne ut fra hensynet til drift av institusjon og at mange mennesker skal oppholde seg under samme tak. Som eksempel kan nevnes at besøk som hovedregel skal skje i angitt tidsrom i løpet av dagen og/eller på egnet rom skjermet fra medpasienter. Det er ikke anledning til å fastsette generelle regler om at det skal være personell til stede når pasientene mottar besøk, eller at pasientene ikke skal ha anledning til å disponere egne mobiltelefoner. Dette er så inngripende tiltak at det kun kan iverksettes med hjemmel i lov (§ 4-5 annet ledd). Det kan imidlertid gis generelle bestemmelser i husordensreglementet om bruk av mobiltelefon og internett. Dette vil bare kunne omfatte mindre inngripende regler som for eksempel tidspunkt for når PC på et fellesrom kan benyttes, eller at det ikke er adgang til å bruke telefon, nettbrett og lignende til å ta bilder av andre pasienter eller med motiver som kan identifisere disse.

Etter direktoratets vurdering må mobiltelefon, ipad o.l. med kamerafunksjon kunne inndras dersom husordensreglementet og hensynet til medpasienters personvern ikke respekteres.

« Dette forutsetter imidlertid at pasienten gis adgang til å kommunisere via fasttelefon, PC, eventuelt en utlånstelefon uten kamerafunksjon, slik at retten til kommunikasjon ikke brytes. »

Diakonhjemmet har regler om, og oppslag i avdelingene om at det ikke skal tas bilder/lydopptak/filming inne i avdelingen.

Dersom dette likevel gjøres av en pasient, og personalet vurderer at det kan være en risiko for at andre pasienter blir eksponert til skade for dem, for eksempel at det kan skje brudd på taushetsplikt, kan altså den aktuelle mobilen, nettbrettet eller lignende som er brukt inndras.

Beslutningen om inndragning må journalføres, men det skal ikke fattes vedtak.

Det er ikke gitt nærmere saksbehandlingsregler rundt dette; hvem som skal kunne beslutte inndragning og for hvor lang tid.

Det er heller ikke noen formell klagerett til kontrollkommissjonen.

Dersom pasienten nekter å gi fra seg mobilen eller nettbrettet, kan det eventuelt vurderes fratakelse og beslaglegging med hjemmel i strenge nødrettsbestemmelser. Det fremstår imidlertid uklart om tvangsbruk for å frata en pasient mobil/nettbrett kan hjemles i phvl § 4-8. (Det må evt kunne gjøres dersom det fremstår som en risiko for at pasienten kan komme til å skade andre ved feks å legge ut blamerende bilder av medpasient på sosiale medier).

Det er behov for at dette blir regulert bedre. Phvl § 4-5 siste ledd gir hjemmel for forskrift om husordensreglement i institusjoner i det psykiske helsevernet. Forskriftshjemmelen er ikke benyttet. Det burde den bli. Klare regler vil sikre forutberegnelighet og likebehandling.

Uansett bør Helsedirektoratet utarbeide veiledning om dette.

NOU 2019:10 Åpenhet i grenseland tar opp problemstillinger knyttet til bilder, film og lydopptak i blant annet helse- og omsorgstjenesten. I kapittel 12.3.4 tar utvalget opp problemstillingen knyttet til psykisk helseverninstitusjoner, og vurderer at institusjonen, blant annet i kraft av eierrådighet og for aktivt å kunne beskytte pasienter mot brudd på taushetsplikt, kan regulere dette.

Det uttales følgende på s 131: *« Utvalget mener at enkelte begrensninger av den art direktoratet skisserer sannsynligvis kan hjemles i institusjonenes ansvar for forsvarlig drift, inkludert ivaretagelse av taushetsplikt, det helserettslige forsvarlighetskravet, retten til et forsvarlig arbeidsmiljø etc. Utvalget mener likevel at husordensregler bør bygge på et klarere hjemmelsgrunnlag, som kan sette rammer rundt hva som kan og hva som ikke kan reguleres gjennom husordensreglene. Utvalget oppfordrer departementet til å gjøre bruk av forskriftshjemmelen i psykisk helsevernloven § 4-5 syvende ledd. Løsningen som allerede eksisterer for rusinstitusjoner kan her gjerne tjene som modell. »*

Mvh
Astrid Haram
Leder av kontrollkommissjonen for Diakonhjemmet sykehus